

Razvoj šolstva na Komendskem

GLAVARJEVA BENEFICIATURA S KNJIŽNICO

Ko se oziramo v zgodovino Slovenije, si skoraj ne moremo predstavljati, da je imel tako majhen kraj kot je Komenda, šolo že leta 1751. Na takratnem kranjskem je bilo samo 12 šol: dve v Novem mestu, Kočevju, Krškem, Tržišču in med drugimi tudi v Komendi.

PETER PAVEL GLAVAR

Za Komendo je to vsekakor zelo pomembno. Prav v tistem času je v tem kraju živel in deloval izobražen duhovnik in dobrotnik Peter Pavel Glavar, ki je poleg vodenja župnije močne spodbujal ljudi k učenju in uspešnejšemu gospodarjenju. Peter Pavel Glavar je ocenil, da bo manj izobraževan sloj ljudi potreboval primerno usposobljene učitelje. In prav zaradi tega je v Komendi zgradil šolo (imenovano normalko).

Zgradil jo je predvidoma leta 1751. Zemljišče je dobil od Malteškega viteškega reda. Pritličje stavbe je služilo kot hlev, v 1. nadstropju pa je bila šolska soba. V šoli so učili kvalitetni učitelji, kot je bil Jakob Zupan, ki je napisal prvo slovensko opero Berlin. Peter Pavel Glavar je v šolo sprejemal nadarjene dečke.

Ko je Peter Pavel Glavar leta 1765 odšel iz Komende, je šolsko delo zastalo. Vendar je že čez 5 let začela delovati pod vodstvom Franca

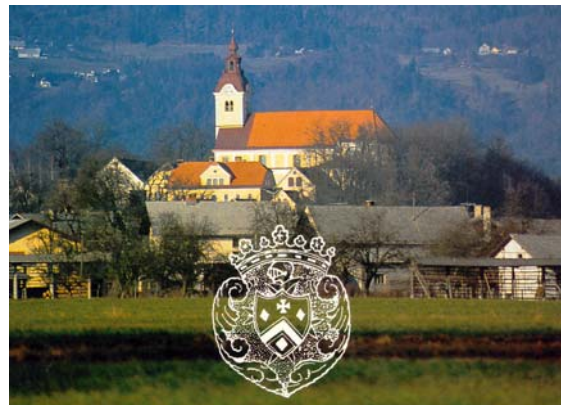
Perdogtoma, kasneje pa jo je vodil učitelj Jernej Mulej. Šola je delovala vse do leta 1795. V ospredju poučevanja so bili poleg branja, pisanja in matematike tudi temeljni nauki iz latinščine,

nemščine in glasbe. Učili so se toliko časa, dokler niso bili sposobni opraviti izpit za vstop v višje mestne šole. Zaradi kvalitetnega pouka je bila Glavarjeva šola zaslovela daleč naokoli, tudi do Gorice do tamkajšnjega nadškofa. Pod njegovo oblastjo je bila tudi komendska župnija. Pritiskali so, da bi šola sprejela tudi dečke iz drugih krajev, o čemer priča med drugim tudi nadškofovo pismo. Zanimanje za šolo pa je pokazala tudi cesarska dunajska oblast. Peter Pavel Glavar je po mnogih podatkih za šolo skrbel sam. Oskrbel je celo obleko revnim, nadarjenim dečkom, oskrbel življenje v posebni hiši, nekakšnem internatu. Zato je bilo krajane težko navaditi na nove prispevke za farno trivalčko. Ta šola jim je nalagala nove dajatve,

tako za vzdrževanje učitelja kot šole. Državne oblasti pa tedaj za to niso imele nobenega posluha. Zato je bilo glavno breme za šolo na krajevnem župniku.

V začetku 19. stoletja je bilo ozemlje Slovenije pod Francosko oblastjo.

OD REVOLUCIJE LETA 1848 DO PROPADA AVSTRO-OGRSKE

Po letu 1848 so nekoliko izboljšali le pouk na trivalčkah in glavnih šolah ter bolje poskrbeli za pouk učiteljev z odpiranjem dveletnih učiteljišč.

Enorazrednica se je začela jeseni leta 1859, torej redna dnevna šola.

Ustanovil in vodil jo je komendski kaplan Janez Brenec. Šolski prostori so bili v takratni graščini.

Pouk je obiskovalo 300 otrok, starih od 7 do 12 let. Pouk je vodil Jožef Letnar. Njegovo poučevanje je bilo zelo uspešno!

Leta 1852 osnovna šola še ni bila obvezna, leta 1857 pa je obveljalo, da »vsi očetje in gospodarji, katerih otroci in posli so po postavi vsakdanjo ali nedeljsko šolo obiskovali dolžni in jo brez pravičnega uržaha, posebno zdaj, ne obiskujejo, naj pridejo danes po litanijah v tukajšnji farovž. Kteri pa ne bodo prišli, bodo pred deželno gosposko poklicani.«

Ustanovitelj šole je bil mladim kot oče, ki jih je učil brati, pisati, računati pa tudi

sadjariti. Vse to na začetku v kaplaniji.

Tudi v župnijski oznanilni knjigi za šolsko leto 1861/62, je bilo zapisano, da bodo v šolo hodili otroci od 6 leta naprej. Prihajali so dopisi šolskih oblasti, naj se v Komendi zgradi nova šola. Leta 1944 so šolo požgali.

Vrh reforme osnovne šole je bil dosežen z zakonom iz leta 1869, po katerem so na Koroškem in Štajerskem uvedli osemletno osnovno šolo, na Kranjskem in Primorskem pa redno šestletno in dveletno ponavljalno šolo, v kateri je bil pouk praviloma le enkrat na teden, in to še ponavadi le v zimskem času.

Šole postanejo državne in deželne ustanove, učitelje pa plačuje dežela. Leta 1870 so odprli 4-letna učiteljišča. Zakon je zvišal kakovostno raven osnovno šolske

izobrazbe, vendar vzdrževanje šole.

nekatero nove

V maju 1872 je

naj ustanovi

V drugem delu

učnimi predmeti

V šolskem letu

enorazrednica

V šolskem letu

trirazrednica.

je pustil veliko breme za

Zakon pa je uvedel tudi učne predmete.

glavarsvo naročilo župniku, šolsko knjižnico.

šolskega zakona je bil med tudi verouk.

1876/77 je bila komendska razširjena v dvorazrednico.

1905/06 pa je postala tudi

ZANIMIVI DOGODKI:

Med zanimive dogodke gotovo lahko štejemo, da se je 16. julija 1883 ustavil v šoli v Komendi cesar Franc Jožef. Šolski otroci z učitelji so mu pripravili sprejem, cesar pa jih je pohvalil.

Čas med obema vojnama in druga svetovna vojna

Kmalu po 1. svetovni vojni se je po vaseh Moste, Suhadole in Žeje začela širiti misel, da bi za najmlajše učence ustanovili dvorazredno šolo v Mostah. To je razburilo precejšnje število ljudi, ker bi morali zaradi te dvorazrednice ukiniti peti

Na mestu, kjer je danes parkirišče, je bila v letu 1872 zgrajena šola. Šola je bila požgana med 2. svetovno vojno, leta 1944.

razred v Komendi. Listina, ki se nanaša na pridobljeno soglasje Višjega šolskega sveta v Ljubljani (leta 1923) v zvezi s to željo krajanov in jo hrani župnijski arhiv v Komendi, pa pravi »...velika večina davkoplačevalcev iz Most, Suhadol in Žej želi, da naj se upošteva ljudska volja, ki je: Šola v Mostah ni potrebna in je ni mogoče vzdrževati. Prav zato je velika večina proti ustanovitvi te

šole.«

Ker je število šoloobveznih otrok nenehno naraščalo, hkrati pa se je povečalo tudi število učiteljev, za katere je bilo potrebno oskrbeti stanovanja, je v Komendi dozorevala misel poslopje; preprečila druga podatkov, ki bi tridesetih letih svetovno vojno, kronist, ki je le - to uničil, da okupatorju. Med v Komendi

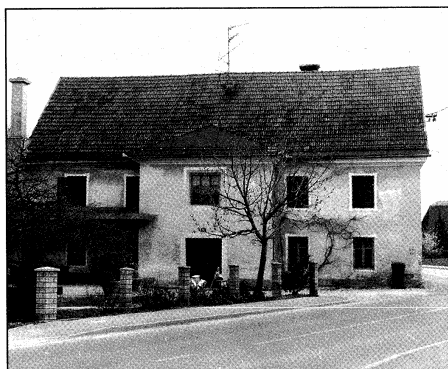
na morebitno novo šolsko uresničitev te zamisli pa je svetovna vojna. Podrobnejših govorili o šoli v Komendi v 20. stoletja, to je pred drugo žal nimamo, verjetno je pisal ta čas knjigo o dogodkih, ne bi prišla v roke nemškemu drugo svetovno vojno je šola delovala do februarja leta

1944 ko so zaradi partizanskega pritiska nemške učiteljice zapustilo Komendo. Ne dolgo za tem, so partizani ponoči na binkoštno soboto 1944. leta zažgali staro šolsko poslopje, ki je stalo na mestu pred cerkvijo, kjer je danes parkirišče za osebne avtomobile. Zatem je v času do novega šolskega leta-po osvoboditvi 1945/46 ostala edina šola domača družina, ki je učila svoje otroke pisati, brati in jim vzgajati zavest, da pripadajo slovenskemu narodu.

Šolstvo od leta 1945 do 1958

Osvoboditev leta 1945 je na šolskem področju pomenila logično nadaljevanje razvoja, ki ga je šolstvo doživelo med narodnoosvobodilnim bojem. Verouk je v tem obdobju še ostal kot predmet, vendar neobvezen.

Temeljni zakon o sedemletnem obveznem šolanju, ki je izšel 11. junija 1946, je tam, kjer je bilo že uveljavljeno osemletno šolanje, pomenilo velik korak nazaj. Šolski sistem le bil z novim zakonom poenoten, šoloobvezni otroci pa zajeti v sedemletke iz štirih razredov osnovne in treh razredov višje osnovne šole. Ker je bila šola v Komendi požgana in porušena, je bilo težko začeti s poukom. Vendar pa je zaradi trdne volje vaščanov, da bi otroci dobili potrebno šolsko izobrazbo, v šolskem letu

VODETOVA DOMAČIJA -
USTANOVITVENI KRAJ KOMENDSKIH
"sokolov"

1945/1946 »šola« gostovala po različnih hišah v Komendi. Šolskemu upravitelju Ivanu Jezeršku se je posrečilo dobiti zasilne šolske prostore pri Vodetu v Komendi, v Domu v sobi nad odrom in v Glavarjevem špitalu, dve šolski sobi s pisarno pa sta že bili v nekdanji prosvetni dvorani »Na štifengi«.

V Komendi se niso mogli sporazumeti za zidavo nove šole. Že pokojen kmet Ivan Štrcin je zastoj ponudil potrebno zemljišče, vendar je Krajevni ljudski odbor v Komendi to odklonil.

V Komendi je 1. septembra 1950 v nekdanji Glavarjevi bolnišnici začela delovati Nižja gimnazija. Poleg domačih so jo obiskovali še učenci iz Vodice in iz bližnjih vasi cerkljanske župnije. Z odlokom ministrstva za prosveto je bila z novim šolskim letom 1950/51 sedemletna šola preimenovana v nižjo gimnazijo. Učenci so se vpisali v vse tri razrede.

V šolskem letu Komenda šolsko poslopje v osemletnem je uzakonil petnajstega leta v štirih nižjih

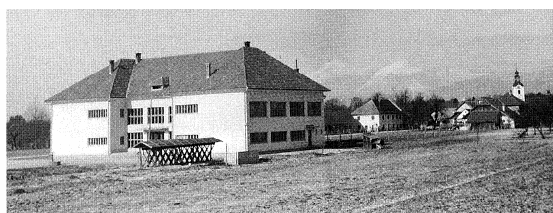

1952/53 se je nižja gimnazija preselila v novo, še nedokončano Mostah. Odlok o obveznem šolanju, ki je izšel 8. oktobra 1953, šolsko obveznost od sedmega do starosti. Učenci so se najprej šolali razredih osnovne šole, potem pa so

lahko nadaljevali obvezno šolanje v višjih razredih osnovne šole, potem pa so lahko nadaljevali obvezno šolanje v višjih razredih osnovne šole ali nižji gimnaziji. V šolskem letu 1957/58 je bila s šolskim odlokom Nižja gimnazija Komenda ukinjena, ker se je začelo osemletno šolanje v Mostah.

Šola v Mostah

Osnovno šolo v Mostah so krajanje Most, Suhadol in Žej gradili od leta 1946 do 1954,

Šola v Mostah po otvoritvi.

pouk pa se je v njej začel skoraj šest let prej. Šola v Mostah je bila slavno otvorjena 12. septembra 1945, sam dogodek pa je v krajih katerih prebivalcih so sodelovali pri gradnji pomenili velik praznik. Obeležili so ga s kulturno prireditvijo. Za tedanje čase je bila prostorna in sodobna, nakar kaže že podatek, da je leta 1961 imela

telovadnico le 14% vseh šol v Sloveniji, medtem ko so v Mostah otroci telovadili v prostorni dvorani že devet let.

Gradnja šole

Prvega januarja 1948 se je v prvih dveh učilnicah začel pouk. Pritličje z avlo še ni bilo končano, saj graditelji še niso imeli vsega materiala. Moščanska osnovna šola je tako že imela 4 učilnice in od šolskega leta 1946/47 pet oddelkov. Poleg dveh novih učilnic in dvorane so v novem šolskem poslopiju sedaj pridobili tudi pisarno, knjižnico, pionirsko sobo in dve stanovanji.

Tako je šola v Mostah od 1958 delovala kot osemletka razdeljena na štiri razrede osnovne šole in štiri razrede nižje gimnazije. Nižjo gimnazijo so poleg otrok iz domače krajevne skupnosti obiskovali tudi mladi iz Lahovč, Zaloga, Vodice, Zapog, Bukovice in seveda iz komendske okolice. Splošni zakon o šolstvu je leta 1958 uvedel enotno osemletno šolo v sedanji obliki kot **OŠ. Komenda - Moste**.

Marsikatero zanimivo zgodbo iz življenja v šoli nam je povedala dolgoletna učiteljica ga. Stana Pibernik.

Sodobnost

Da bi v Komendi našli ustrezen skupni prostor za nižje razrede, so zgradili novo šolsko poslopje v nekdanji Kapli vasi med Mostami in Komendo, kamor so se preselili v letu 1970.

Kljub eni in drugi šoli: popolni osemletni v Mostah in nižji štiriletni šoli v Komendi, pa je ostal šolski problem na komendskem območju še naprej nerešen: prva stavba je bila zastarela in izrabljena, druga pa je bila funkcionalno neprimerna in premajhna. Delitev šole Komenda – Moste na način, kakršen je bil v letu 1990, je bil iz več razlogov neprimeren; močno vprašljiv pa je bil tudi glede na dotrajanost šolske stavbe v Mostah in na njeno funkcionalnost za kakovostno izvajanje predpisanega učnega programa.

V šolskem letu 1990/91 je bilo število vseh otrok, v obeh osnovnih šolah, že kar veliko. Učencev je bilo namreč 538. Oddelkov je bilo 23. Torej je bilo v enem oddelku povprečno 24 otrok. Kmalu so ugotovili, da bo stiska s prostorom. Tako je bil v Komendi leta 1993 zgrajen prizidek. Ta je precej, če ne kar celotno razrešil problem. Takrat je bil v Komendi en oddelek petega razreda. Prizidek je zajemal tudi zelo veliko avlo in garderobo, ki pa so jo v šolskem letu 2001/2002 zazidali in sta tu sedaj dva prva razreda. V starem poslopju pa je del vrtca. Omenimo tudi, da je celotna Komendska občina lahko ponosna na veliko športno dvorano, zgrajeno leta 1999, v kateri se že odvijajo pomembne športne, pa tudi drugačne prireditve.

Kot vidimo, življenje teče dalje, rojevajo se novi otroci, v šolo prihajajo novi učenci, menjajo se učni programi, odnosi med učitelji in učenci so drugačni, menjajo se tudi materialni pogoji za učenje in otroci si vse več znanja pridobivajo tudi v drugih šolskih in izvenšolskih dejavnosti. In ena izmed le teh je tudi podjetniški krožek.